

Mezigenerační vztahy

SAN104

Martin Kreidl, 24/11/2015

Mezigenerační vztahy v rodinách

- Vztahy mezi **dospělými dětmi a jejich rodiči**
- Rostoucí důležitost
  - Narůstá naděje na dožití → Bengtson (2001)
„more years of shared lives“
  - Vnitrogenerační vztahy jsou křehčí (viz např. rostoucí míra rozvodovosti)
- Rostoucí zájem akademického i aplikovaného výzkumu

Konfigurace mezigeneračních vztahů

- **Řada dimenzí:**
  - Kontakt
  - instrumentální pomoc
  - emocionální opora
  - hodnocení kvality vztahu...

Popis vztahů

Table 2. *Solidarity and Conflict Items: Descriptive Statistics*
(%) (N = 4,990)

Solidarity	Few times	Monthly	Weekly or more
	or less		
Annual face-to-face contact	18	49	33
Annual contact otherwise	21	41	38
	No	Yes	
Financial support given to parent	95	5	
Financial support received from parent	81	19	

Van Gaalen, Dykstra 2006

Popis vztahů ii.

	Not at all	Once or twice	Several times
Practical help given to parent	37	33	30
Practical help received from parent	60	23	17
Emotional support given to parent	7	23	70
Emotional support received from parent	11	22	66
Conflict			
Money	97	2	1
Practical matters	90	7	3
Norms/values	92	6	2
Politics	97	2	1
Relationship itself	93	5	2

Note: Analyses based on weighted data.

Van Gaalen, Dykstra 2006

Konfigurace mezigeneračních vztahů

- **Mnohost konfigurací** (Van Gaalen, Dykstra 2006) – empirická typologie:
  - „Harmonické“ vztahy (kontakt+pomoc+opora+pozitivní emoce) 40 %
  - „Afektivní“ typ (kontakt+emociální opora+pozitivní emoce) 11 %
  - „Obligatoční“ typ (kontakt) 16 %
  - „Ambivalentní“ typ (kontakt+pomoc+napětí) 29 %
  - „Konfliktní“ typ (napětí) 4 %

3G vztahy - Koresidence

- V moderních společnostech se zdá 3G koresidence relativně málo častá, ale
- PISA 2000 (15-letí žáci žijící s prarodiči):
  - Itálie 32 %
  - Španělsko 26 %
  - Rakousko 25 %
  - Německo 20 %
  - ČR 19 %
  - USA 16 %
  - Velká Británie 7 %
  - Švédsko 4 %
  - Finsko 2 %

Koncepty

- Altruismus/péče (care) vs. směna (exchange)/reciprocita
- Unitární model rodiny („hlava rodiny“ rozhoduje, Becker) vs. kolektivní model (individuální preference)

Prarodičovská péče

- Analýza **mezigenerační péče/pomoci**
- Omezení populace: **jen prarodiče/děti/vnoučata**
- ALE: role prarodiče je významná
  - jedna z mála sociálních rolí, která neztrácí s věkem význam
- V ČR (populace 50-70 let, 2014):
  - **62 % je prarodiči**
  - 23 % prarodičů jmenuje prarodičovství jako svou nejdůležitější životní roli
  - **54 % jako jednu ze dvou nejdůležitějších rolí**
  - 53 % prarodičů hlídá pravidelně vnoučata

Výzkum prarodičovské péče – dvě tradice

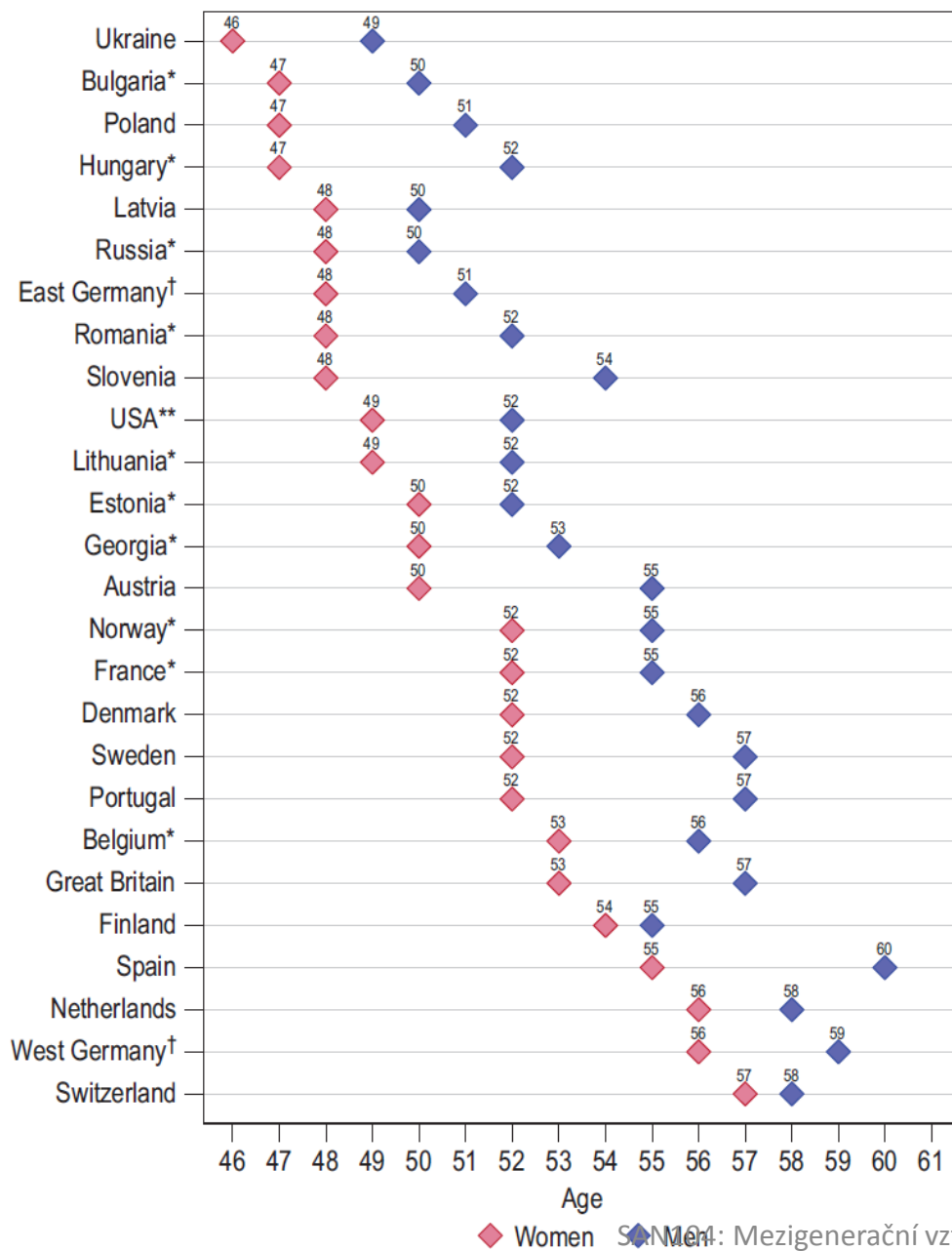
Makro perspektiva

- Příklad: Prevalence ve společnosti/společnostech
- Rozdíly podle dominantního **typu rodiny** (východní vs. západní, severský vs. jižní), dominantních **hodnot** a **norem**, veřejných **politik...**
- Malé vzorky (země)
- Popisné

Mikro-perspektiva

- Příklad: které vlastnosti prarodičů, rodičů, dětí ovlivňují poskytování/frekvenci péče?
- Rozdíly podle **pohlaví**, věku, zdravotního stavu, SES, **zaměstnaneckého statusu**, **rodinného stavu...**
- Větší vzorky (jedinci)
- Explorativní, ale model není citlivý na kontext

Figure 1. Women's and men's median ages at the transition to grandparenthood

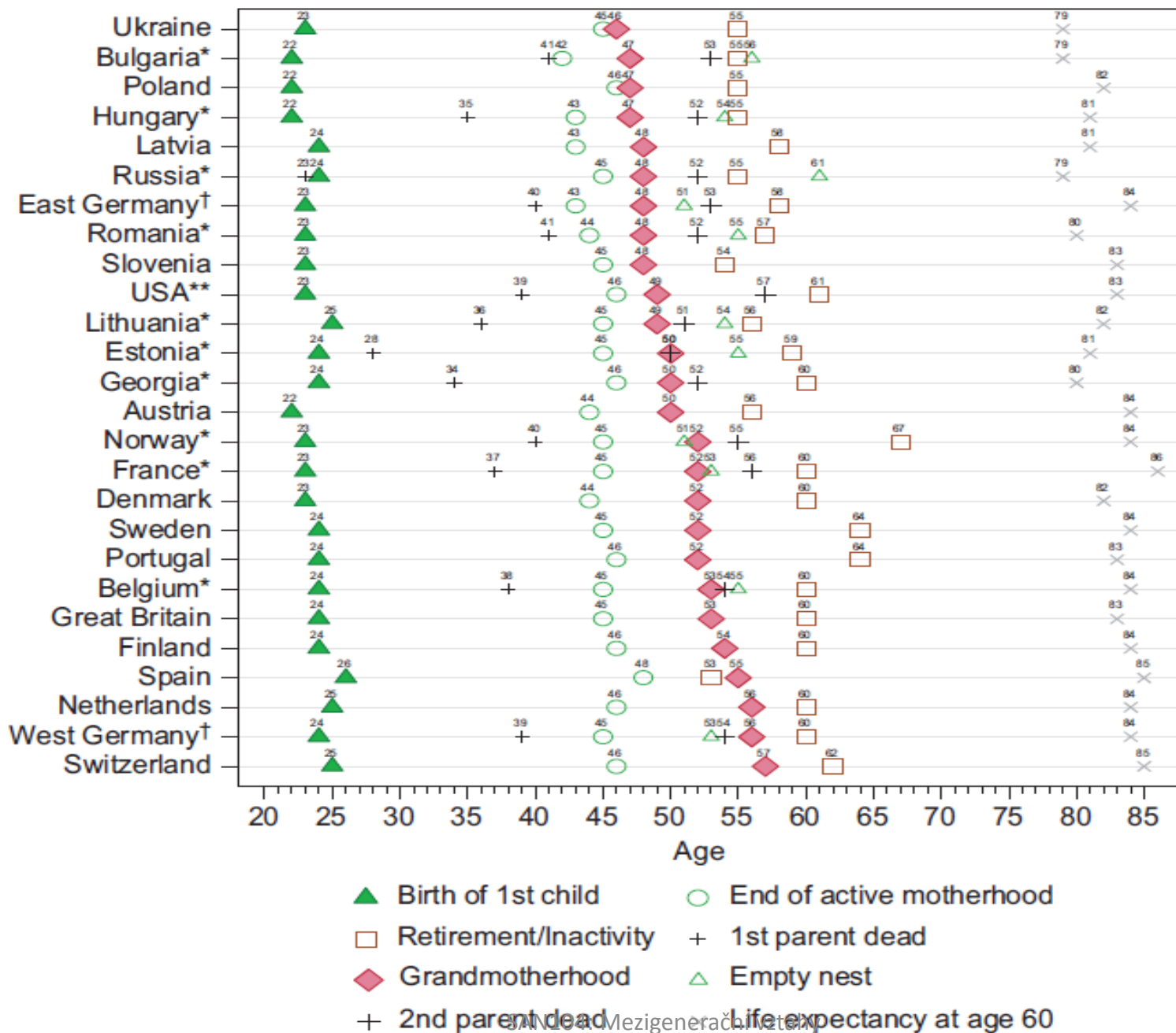
Trocha demografie prarodičovství

ZDROJ: Leopold, Skopek, SF, 2015, p. 16

Table 4. Quartile Ages at the Transition to Grandparenthood and Probabilities of Being a Grandparent at Different Ages

	Women			Men			All			^a Test: $S_w = S_M$ p-value	Probability of being a grandmother at age						Probability of being a grandfather at age					
	25%	50%	75%	25%	50%	75%	25%	50%	75%		45	50	55	60	65	70	45	50	55	60	65	70
Ukraine	44	46	51	46	49	54	45	48	53	0.000	43	71	93	96	99	99	21	56	83	91	95	97
Bulgaria*	43	47	53	46	50	56	44	48	54	0.000	42	68	82	87	91	92	24	56	74	84	87	90
Poland	43	47	51	49	51	57	45	49	55	0.000	46	72	87	92	94	95	12	43	65	79	86	91
Hungary*	43	47	53	48	52	58	45	49	55	0.000	38	66	81	87	90	91	13	42	67	80	86	88
Latvia	44	48	56	48	50	(57)	46	49	56	0.003	31	62	75	80	85	89	11	51	69	80	83	83
Russia*	44	48	53	47	50	54	45	49	54	0.000	32	62	80	89	92	93	18	56	80	88	92	94
East Germany [†]	44	48	56	46	51	59	45	49	58	0.000	34	59	74	81	85	85	23	48	66	77	82	85
Romania*	44	48	54	48	52	59	46	50	56	0.000	32	61	79	86	88	90	14	41	65	78	84	87
Slovenia	45	48	53	49	54	(61)	46	50	58	0.000	28	61	81	86	88	91	10	36	58	73	84	89
USA**	43	49	56	47	52	59	45	51	58	0.000	35	56	73	82	88	91	16	42	67	79	84	90
Lithuania*	45	49	54	48	52	59	47	50	56	0.000	25	57	80	87	91	93	11	40	66	80	88	91
Estonia*	46	50	56	48	52	58	47	51	57	0.000	22	53	74	84	88	91	10	40	69	80	88	91
Georgia*	45	50	56	48	53	59	46	51	58	0.000	28	54	73	83	89	91	12	36	63	78	85	88
Austria	45	50	59	48	55	(64)	46	52	62	0.000	28	54	71	78	83	85	13	32	52	67	78	91
Norway*	47	52	59	50	55	63	48	54	60	0.000	20	44	65	81	89	91	9	27	51	70	82	87
France*	46	52	58	50	55	61	48	53	59	0.000	20	45	67	81	88	90	9	28	52	74	86	90
Denmark	49	52	57	51	56	61	49	54	60	0.001	17	42	64	82	90	90	8	23	48	75	89	93
Sweden	47	52	62	50	57	(66)	49	54	64	0.001	17	41	61	71	83	90	11	25	43	63	74	86
Portugal	45	52	58	50	57	(65)	47	54	60	0.000	26	44	64	82	89	90	10	27	44	66	76	84

Figure 2. The life-course context of grandmotherhood

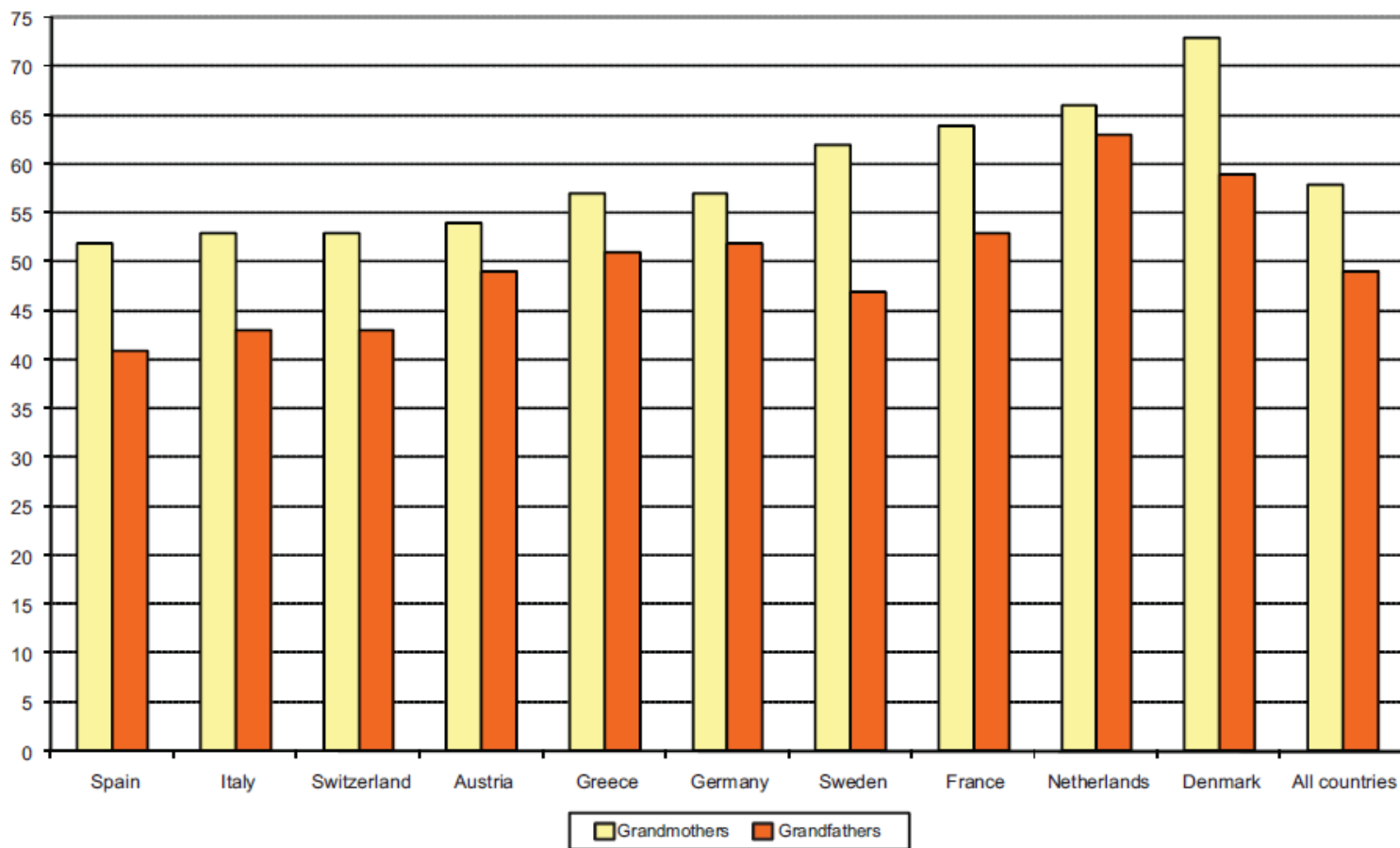
Hank, Buber, JFI, 2009

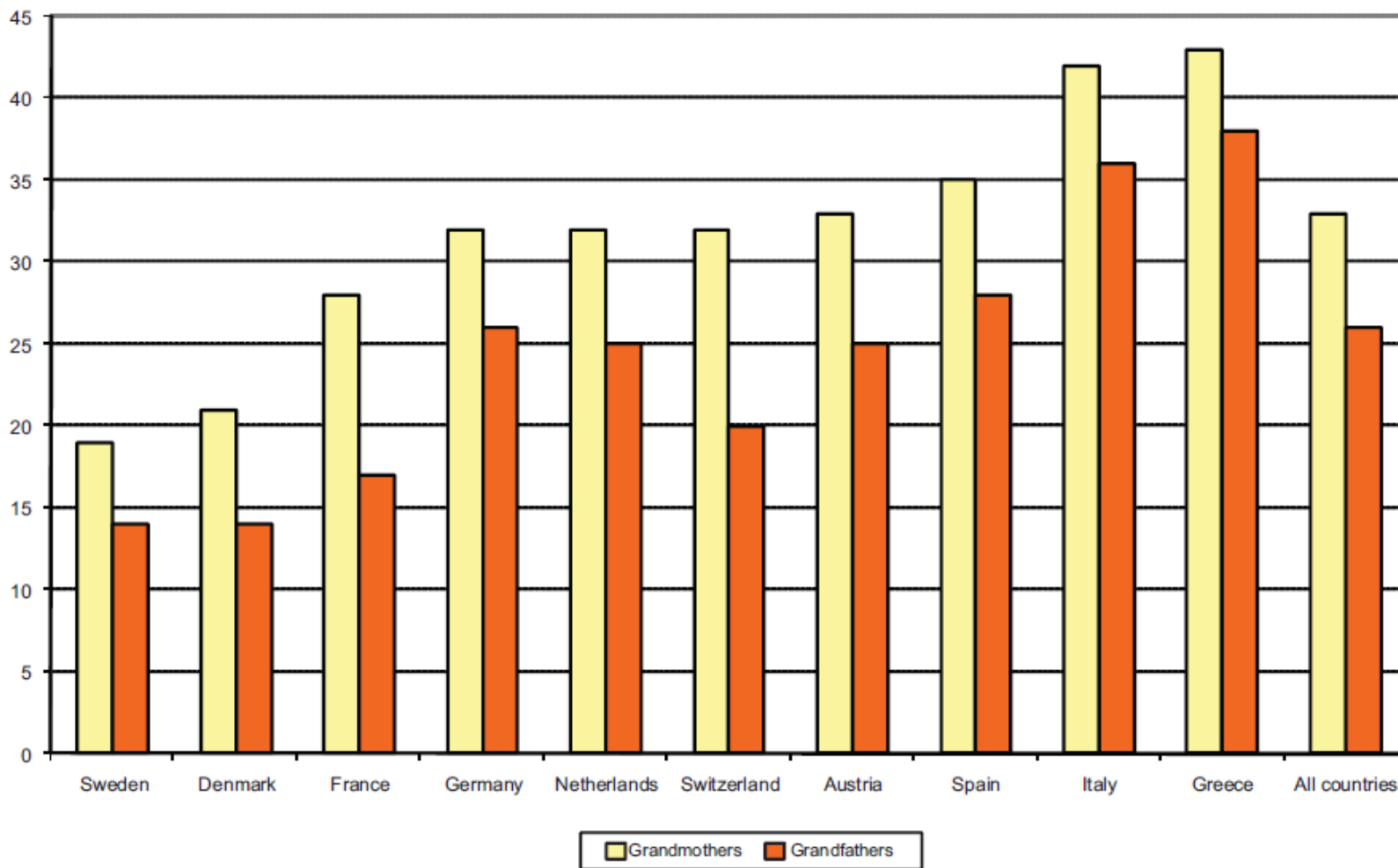
Characteristic	Grandfathers	Grandmothers	Grandparents
Provision of grandchild care during last 12 months			
Never	49	39	43
Less than almost weekly	27	29	28
Almost weekly or more often	24	32	28

Figure 1
Grandmothers and Grandfathers Who Provided Any Child Care in the Past 12 Months (in percentages)

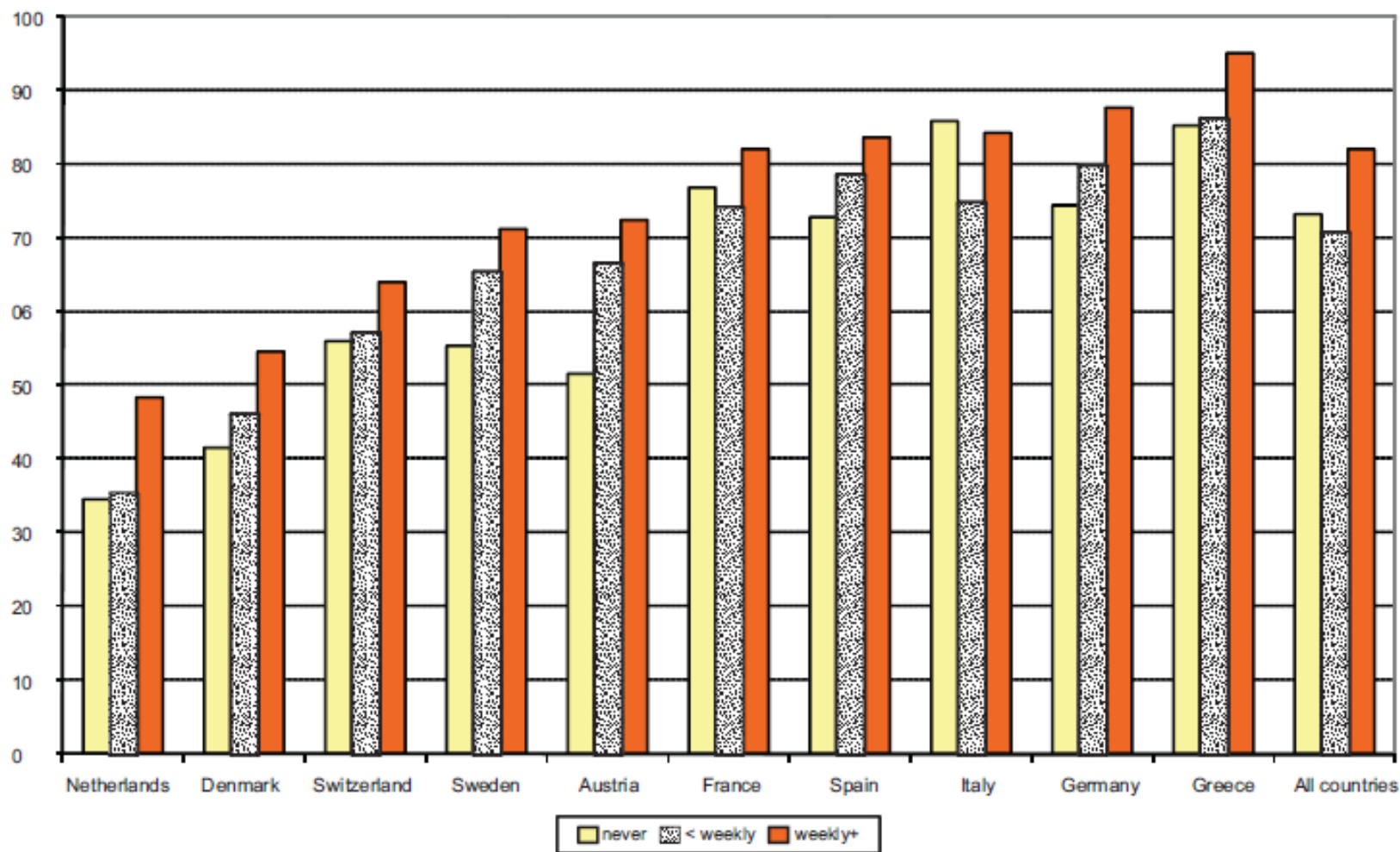

Figure 2
Grandmothers and Grandfathers Who Provided Child Care Almost Weekly or More Often in the Past 12 Months (in percentages)

Figure 3
Grandparents' Agreement to Child Care Norm by Frequency of Care (in percentages)

Prarodiče jako zdroj

- Zaměstnání žen (Gray 2005; Hank and Buber 2009; Lee and Bauer 2010; Yong 2008)
- Fertilita (Aasve et al. 2012)

Vliv kontextu

- Ilustrace mikro-makro interakci
- Příklad: Rodinný stav prarodičů a prarodičovská péče
- **Zjištění z literatury:** rozvedení prarodiče pečují o vnoučata méně často

Shrnutí literatury

- Uhlenberg, Hammill (1998): rozvedení prarodiče mají **o 26 % nižší šance** (než ženatí/vdané) vídat se pravidelně se svými vnoučaty
- Hank, Buber (2009): dědečci bez partnerky mají **o 62 % nižší šance pečovat** pravidelně o svá vnoučata

Je efekt rozvodu na mezigenerační péči všude stejný?

- Neexistuje systematická přímá empirická evidence
- Nepřímá evidence: efekt rozvodu na vlastní zdraví (well-being) respondentů
  - Kalmijn (2010):
    - A. efekt rozvodu je silnější v méně familialistických zemích
    - B. efekt rozvodu je silnější v zemích s nižší rozvodovostí
- Vysvětlení: mobilizace zdrojů v rodině a institucionalizace po-rozvodových vztahů

Hypotézy

- Efekt rozvodu na péči o vnoučata se bude lišit podle
  - A. úrovně rozvodovosti
  - B. Síly familialismu (hodnoty rodiny)

Data

- SHARE (**S**urvey of **H**ealth, **A**geing, and **R**etirement in **E**urope) 2004, 2006, 2011
- 18 Evropských zemí, populace 50+
- Celkem 49 688 respondentů, **15 845 prarodičů** alespoň s jedním vnoučetem (pod 16 let), **24 286 rodičů**
- Data mají hierarchickou strukturu: respondenti jsou „vhnízděni“ v zemích, děti/vnoučata „v respondentech“

Proměnné

- **Závisle proměnné:** poskytuje péči (ano-ne)/jak často (téměř každý den, téměř každý týden, téměř každý měsíc, méně často, nikdy)
- **Vysvětlující proměnné 1. úrovně** (respondent) – rodinný stav respondenta, pohlaví, zdraví, vzdělání, zaměstnání, věk, počet dětí, počet vnoučat
- **Vysvětlující proměnné 2. úrovně** (děti): vzdělání, rodinný stav, zaměstnání, pohlaví, věk nejmladšího dítěte
- Dyáda (respondent-dítě): geografická vzdálenost
- **Vysvětlující proměnné 3. úrovně** (země): míra rozvodovosti (CDR), míra familialismu

Model

- **Víceúrovňový zobecněný lineární model** s binární (**logit**), nebo ordinální (**ordered logit**) závisle proměnnou
- Rozhodující test: **mezi-úrovňová (*cross-level*) interakce**: rozvod*CDR, rozvod*familialismus
- Může se lišit podle pohlaví (**trojstranná interakce** rozvod*CDR*pohlaví, nebo rozvod*familialismus*pohlaví)=> dvě možné interakce, dva testy
- Odhad modelů: ad-on „**glamm**“ v STATA 13 8MP
- Zhodnocení: podle pravidel statistické i věcné významnosti

Výsledky: s ordinální závisle proměnnou

- Statistický test (**Waldův test**)
- CDR: $\chi^2=8.93$ (3 d.f., **$p=0.0302$**)
- Familialismus: $\chi^2=4.43$ (3 d.f., **$p=0.2188$**)
- Závěr:
  - Trojstranná interakce s CDR by neměla být z modelu vynechána
  - Trojstranná interakce s familialismem může být z modelu vynechána

Vybrané odhadnuté efekty z modelu – interakce s CDR

Proměnné 3. úrovně

Familialismus -0,042

CDR -0,072

Proměnné 2. úrovně

Muž -0,515***

Rozvedená -0,356***

Interakce

rozvod x muž -1,298***

rozvod x cdr 0,256**

muž x cdr 0,047

muž x rozvod x cdr -0,086

Vybrané odhadnuté efekty z modelu

Proměnné 3. úrovně

Familialismus -0,042

CDR -0,072

Proměnné 2. úrovně

Muž -0,515***

Rozvedená -0,356***

Interakce

rozvod x muž -1,298***

rozvod x cdr 0,256**

muž x cdr 0,047

muž x rozvod x cdr -0,086

Vybrané odhadnuté efekty z modelu

Proměnné 3. úrovně

Familialismus -0,042

CDR -0,072

Proměnné 2. úrovně

Muž -0,515***

Rozvedená -0,356***

Interakce

rozvod x muž -1,298***

rozvod x cdr 0,256**

muž x cdr 0,047

muž x rozvod x cdr -0,086

Vybrané odhadnuté efekty z modelu

Proměnné 3. úrovně

Familialismus -0,042

CDR -0,072

Proměnné 2. úrovně

Muž -0,515***

Rozvedená -0,356***

Interakce

rozvod x muž -1,298***

rozvod x cdr 0,256**

muž x cdr 0,047

muž x rozvod x cdr -0,086

Věcná významnost

- Efekt rozvodu je silnější pro muže
- Efekt rozvodu oslabuje s rostoucí rozvodovostí
- Trojstranná interakce je věcně nevýznamná

Závěry

- Rodinný stav prarodičů je významným prediktorem prarodičovské péče o vnoučata
- Efekt rozvodu je mnohem silnější pro muže než pro ženy
- Efekt rozvodu klesá s rostoucí rozvodovostí (zejména u žen) a při CDR na úrovni 1 s.d. nad průměrem mizí

Dochází k **silnější institucionalizaci** po-rozvodových situacích?

Je rozvod doprovázen **klesající úrovní konfliktu**?